

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

08

lutego
środa
19:00

NFM, Sala Kameralna

Hoffmeister-Quartett i Soliści Wrocławskiej Orkiestry Barokowej

Hoffmeister-Quartett:

Christoph Heidemann – I skrzypce, **Ulla Bundies** – II skrzypce,
Aino Hildebrandt – altówka, **Martin Seemann** – I wiolonczela,
Patrick Sepec – II wiolonczela (gościnnie)

Soliści Wrocławskiej Orkiestry Barokowej:

Zbigniew Pilch – I skrzypce, **Adam Pastuszka** – II skrzypce,
Dominik Dębski – altówka, **Jarostaw Thiel** – I wiolonczela,
Edyta Maksymczuk-Thiel – II wiolonczela

Program:

Józef Elsner (1769–1854) *Kwartet smyczkowy d-moll op. 8 nr 3*

I Allegro

II Andantino

III Rondo: Allegro

Wykonawcy: Hoffmeister-Quartett

Stanisław Moniuszko (1819–1872) *Kwartet smyczkowy d-moll nr 1*

I Allegro agitato

II Andantino

III Scherzo: Vivo

IV Finale: Allegro assai

Wykonawcy: Soliści Wrocławskiej Orkiestry Barokowej

***

Franz Xaver Gebel (1787–1843) *Kwintet podwójny d-moll na 4 skrzypiec, 2 altówki i 4 wiolonczele op. 28*

I Allegro

II Adagio

III Scherzo: Allegro molto

IV Finale: Andante. Allegro

Wykonawcy: Hoffmeister-Quartett oraz Soliści Wrocławskiej Orkiestry Barokowej [80']

Koncert organizowany we współpracy z Niemieckim Forum Kultury Europy Środkowej i Wschodniej w Poczdamie

Forum Kultury jest finansowane przez:

J. Elsner

S. Moniuszko

Omówienie

Maciej Jochymczyk, Klaus Harer

Józef Elsner (1769–1854) urodził się w Grodkowie (niem. Grottgau) na Śląsku. W wieku około 11 lat opuścił rodzinne miasto, by rozpocząć naukę we wrocławskiej szkole przyklasztornej dominikanów, a następnie kształcił się w tamtejszym gimnazjum jezuickim. Rozwijał wówczas swoje zdolności muzyczne, występując jako śpiewak (sopran chłopięcy) i skrzypek, a także podejmując pierwsze próby kompozytorskie. W Akademii Leopoldyńskiej rozpoczął studia w zakresie teologii i medycyny, jednak w 1789 r. przeniósł się do Wiednia i poświęcił się całkowicie działalności muzycznej. Kontakty nawiązane w tamtejszym środowisku operowym zaowocowały zatrudnieniem go w 1791 r. na stanowisku koncertmistrza opery w Brnie, a rok później – objęciem przezeń posady kapelmistrza we lwowskim teatrze niemieckim. Na ten okres przypada wzrost zainteresowania kompozytora muzyką polską, a także intensywna nauka języka polskiego, w czym niematą rolę odegrała znajomość z „ojcem polskiego teatru”, Wojciechem Bogustawskim. Za jego namową w 1799 r. Elsner wyjechał do Warszawy, gdzie pozostał już do końca swojego życia, wpisując się trwale w panoramę kulturalną miasta.

Zastugi Elsnera dla życia muzycznego znajdującej się pod zaborami Polski, a szczególnie Warszawy, są nie do przecenienia. Był organizatorem szkolnictwa muzycznego, publicystą, autorem podręczników i prac naukowych, a także m.in. współzałożycielem Towarzystwa Muzyki Religijnej i Narodowej w Warszawie, dyrektorem muzyki w Teatrze Narodowym oraz rektorem Szkoły Głównej Muzyki, w której wykształcił wielu wybitnych kompozytorów, w tym Fryderyka Chopina.

Elsner jest uważany za prekursora polskiego stylu narodowego w muzyce. Jego dorobek kompozytorski obejmuje ponad 30 utworów scenicznych, około 120 kompozycji religijnych, liczne kantaty i pieśni, jak również szereg utworów instrumental-

nych. W wielu z nich istotną rolę odgrywają melodie polskich pieśni oraz rytmy tańców narodowych.

Kwartet smyczkowy d-moll op. 8 nr 3

Józef Elsner należy do pionierów twórczości kwartetowej na ziemiach polskich. Jego trzy kwartety smyczkowe op. 8 zostały opublikowane w 1806 r. w oficynie Jeana André w Offenbach nad Menem, jednak powstały około 10 lat wcześniej we Lwowie. W trzecim z tej grupy *Kwartecie d-moll*, podobnie jak w innych utworach instrumentalnych z tego okresu, w zakresie formy i faktury kompozytor podąża ścieżkami wyznaczonymi przez Haydną i Mozarta. Pierwsza z trzech części kwartetu, skomponowana w formie sonatowej, rozgrywa się wokół kontrastu pomiędzy pierwszym tematem w tonacji molowej, granym unisono przez wszystkie instrumenty, a drugim, znacznie lżejszym wyrazowo, w trybie majorowym. Po części wolnej utrzymanej w formie łukowej następuje finałowe *Rondo* z interpolacją w postaci poloneza (*Alla Polacca*) w tonacji d-moll, kontrastującego z pogodnym nastrojem końcowego ogniwa.

Stanisław Moniuszko (1819–1872)

Urodził się w miejscowości Ubiel koto Mińska. Edukację muzyczną rozpoczął w domu rodzinnym pod okiem matki, a następnie uczył się u Augusta Freyera w Warszawie i Dominika Stefanowicza w Mińsku. Ponieważ Szkoła Główna Muzyki prowadzona przez Józefa Elsnera została zamknięta po powstaniu listopadowym, w 1837 r. Moniuszko wyjechał do Berlina, by studiować pod okiem Carla Friedricha Rungenhagena. Po powrocie, w 1840 r., zamieszkał w Wilnie, gdzie działał jako organista kościoła św. Jana i animator życia muzycznego. W 1858 r., przeniósłszy się z rodziną do Warszawy, objął stanowisko dyrektora opery, a później także wykładowcy w Instytucie Muzycznym. W związku z promocją swoich dzieł odbył podróże artystyczne m.in. do Paryża, Pragi i Petersburga, podczas których nawiązał znajomości z najwybitniejszymi kompozytorami tamtych czasów. Do historii Moniuszko przeszedł przede wszystkim jako autor pieśni oraz znakomitych oper (m.in. *Halka*, *Straszny dwór*) należących do nurtu naro-

dowego. Jego twórczość miała charakter wybitnie patriotyczny i przyczyniła się do podtrzymania ducha polskości pod zaborami.

Kwartet smyczkowy d-moll nr 1

Muzyka instrumentalna Stanisława Moniuszki pozostaje w dużej mierze w cieniu jego twórczości wokально-instrumentalnej. Swój Kwartet smyczkowy d-moll nr 1, skomponowany w 1839 r. podczas studiów w Berlinie, Moniuszko dedykował Józefowi Elsnerowi, a na karcie tytułowej manuskryptu zanotował bardzo znaczące słowa: „Komuż najśluszej, jeżeli nie pierwszemu założycielowi muzyki naszej krajowej, należy się hołd każdego jej zwolennika? Gdy dziś ośmielam się złożyć Mu dowód najszczerszego Uwielbienia i Wdzięczności, nie na staby twór poczynającego, lecz na moje uczucia chcę zwrócić uwagę. Niechże i to dziełko nie wartością swoją, lecz jego użytkiem cennem się stanie”. Prezentowany kwartet należy do dzieł młodzieńczych Moniuszki i nawiązuje do wzorców klasycznych, które łączą się z elementami wczesnromantycznymi. Czteroczęściowa forma została przesycona liryzmem i pieśniową melodyjnością, a w finale oznaczonym programowym tytułem *Un ballo campestre e sue conseugenze* zawarł kompozytor wyraźne nawiązania do muzyki ludowej.

Franz Xaver Gebel (1787–1843)

Urodził się w Milinie (niem. Fürstenau) koło Wrocławia. Podobnie jak wielu jego rówieśników wykształcenie muzyczne zdobył w Wiedniu. Działał jako kapelmistrz w wiedeńskim Leopoldstädter Theater, a także w Peszcie, Sybinie (niem. Hermannstadt) i Lwowie, by wreszcie w 1817 r. osiąść na stałe w Moskwie. Tam spędził resztę życia, zyskując uznanie jako kompozytor, nauczyciel i pianista. Napisał podręcznik kompozycji, który został przetłumaczony na język rosyjski i jest uważany za najwcześniejszą publikację tego typu wydaną w Rosji. W latach 30. XIX w. Gebel jako pierwszy organizował w Moskwie cieszące się dużą popularnością koncerty muzyki kameralnej. Ich program uwzględniał jego własne dzieła oraz utwory Ludwiga van Beethovena. W zakresie muzyki kameralnej dorobek Gebela obejmuje m.in. dwa kwartety

i osiem kwartetów smyczkowych. Jego muzyka wywierała duży wpływ na ówczesnych słuchaczy, dziś jednak popadła w niemalże całkowite zapomnienie zarówno w Rosji, jak i poza jej granicami.

Kwintet podwójny d-moll op. 28

O ile utwory na osiem instrumentów smyczkowych znajdujemy w dorobku wielu kompozytorów XIX-wiecznych (najstynniejsze dzieła z tego kręgu to Oktet *Es-dur* op. 20 Feliksa Mendelssohna oraz kwartety podwójne Louisa Spohra), o tyle na obsadę złożoną z czworga skrzypiec, dwóch altówek i czterech wiolonczel zachowało się wyłącznie jedno dzieło: *Kwintet podwójny d-moll* op. 28 Franza Xavera Gebla. Jako że był on autorem ośmiu kwartetów smyczkowych, miał okazję dobrze poznać możliwości wykonawcze tego szczególnego zespołu kameralnego zawierającego dwie wiolonczele. W swoim op. 28 wykorzystał podwojoną obsadę kwintetu, by uzyskać zróżnicowane efekty brzmieniowe, tworzone przez rozmaite zestawienia dostępnych instrumentów. Pomimo intymności faktury kameralnej zastosowanie takich środków, jak pizzicato, tremolo czy monumentalne odcinki unisono przywodzi na myśl brzmienia niemalże orkiestrowe. Unikatowe są również subtelne kantyleny kwartetu wiolonczel, m.in. w drugiej części utworu. *Kwintet podwójny* Gebla z pewnością zasługuje na powrót do repertuaru koncertowego. Być może jego spopularyzowanie pozwoli na wydobycie z zapomnienia innych dzieł tego moskiewskiego Ślązaka.

Hoffmeister-Quartett

Powstał w 2002 r. z zamiarem odkrywania zapomnianych klasycznych oraz wczesnoromantycznych kwartetów smyczkowych i ich wykonywania w oryginalnym brzmieniu, na instrumentach historycznych. Zespół, którego nazwa odwołuje się do postaci F.A. Hoffmeistera, kompozytora, drukarza muzycznego, a prywatnie przyjaciela Mozarta i Beethovena, włącza do swojego repertuaru nie tylko dzieła słynnych klasyków wiedeńskich, lecz także kwartety licznych mniej znanych mistrzów. W niezależnej wytwórni Profil Edition Günter Hänssler ukazało się cenione nagranie wszystkich kwartetów smyczkowych działającego w Petersburgu A.F. Titzta, a w ostatnim czasie zarejestrowane zostały dwa kwartety i Kwintet smyczkowy nr 8 F.X. Gebla. Hoffmeister-Quartett tworzą mieszkający w Hanowerze skrzypkowie: U. Bundies i Ch. Heidemann, a także berlińczycy: altwiolista A. Hildebrandt i wiolonczelista M. Seemann. Wszyscy występują również ze znakomitymi niemieckimi zespołami, m.in.: Akademie für Alte Musik Berlin, Cantus Cölln, Concerto Brandenburg, Concerto Köln, Lautten Compagny i Musica Alta Ripa. Hoffmeister-Quartett koncertował dotychczas w Belgii, Holandii, Niemczech, Polsce, Rosji, na Ukrainie i w Japonii.

Patrick Sepec

Występujący gościnnie z Hoffmeister-Quartett Patrick Sepec studiował grę na wiolonczeli na Akademii Muzycznej oraz w Schola Cantorum w Bazylei. Regularnie współpracuje z takimi zespołami, jak Affetti Musicali, Freiburger Barockorchester i ensemble-1800berlin.

Soliści Wrocławskiej Orkiestry Barokowej

Formacja złożona z koncertmistrzów i muzyków orkiestry, której głównym celem jest prezentacja muzyki kameralnej wymagającej mniejszej niż orkiestrowa obsady instrumentalnej. Zespół występuje w różnych składach w zależności od wykonywanego repertuaru, a ten rozciąga się od utworów wczesnego baroku po arcydzieła kameralistyki późnego romantyzmu. Artyści prezentowali – wielokrotnie po raz pierwszy w Polsce w ujęciu historycznej praktyki wykonawczej – szereg najważniejszych dzieł kameralnych XIX w. W swoich poszukiwaniach stylistycznych dotarli do granic muzyki tonalnej, wykonując w 2015 r. sekstet smyczkowy *Verklärte Nacht* A. Schönberga.

Deutsches
KULTURFORUM
östliches Europa

Organizator:

Partner:

Bank Polski

Sponsor złoży:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia, współprowadzona przez:

Wrocław
miasto spotkań

DOLNY
ŚLĄSK

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego